

BRAJAN
HERBERT
KEVIN DŽ.
ANDERSON

PEŠČANI CRVI
DINE

OSMI DEO SERIJALA DINA

Prema nacrtima Frenka Herberta

S engleskog prevela

Zvezdana Šelmić

Nema načina da preteramo opisujući svoje divljenje prema geniju koji je stvorio ovu neverovatnu seriju. I ova knjiga je posvećena Frenku Herbertu, čoveku čudesnih i značajnih ideja, koji nastavlja da bude naš mentor dok pišemo nove priče u njegovom fantastičnom univerzumu Dine. *Peščani crvi Dine* hronološko su finale koje je on zamislio i veliko nam je zadovoljstvo da ga konačno iznesemo pred milione njegovih odanih obožavalaca.

Ubrzo pošto su se uvažene matere obrušile na Staro carstvo sestrinstvo benegeseritkinja naučilo je da ih mrzi i da ih se plaši. Pridošlice su iskoristile svoje strašno oružje, uništavače, kako bi uništile planete benegesritkinja i tlejlaksua, Rišes s njegovom moćnom industrijom i prodaju oružja, pa čak i sam Rakis.

Ali da bi preživjele još većeg Neprijatelja koji ih je progonio, uvaženim materama bilo je očajnički potrebno znanje koje je postojalo samo u sestrinstvu. Da bi ga stekle, napale su poput besnih otrovnica, služeći se krajnjim nasiljem.

Posle bitke kod Raskršća dve suprotstavljene grupe prisilno su ujedinjene u Novo sestrinstvo, ali i dalje su postojale struje koje su se borile za kontrolu i nadmoć. Kakvo traćenje vremena, talenta i krvi! Prava pretnja stigla je spolja, ali mi smo nastavile da se borimo protiv pogrešnog neprijatelja.

Majka zapovednica Murbela,
obraćanje Novom sestrinstvu

Dva čoveka plutaju u čamcu za spasavanje na nepoznatom moru. Jedan kaže: „Eno, vidim ostrvo. Najbolje je da se iskrčamo tamo, sagradimo zaklon i čekamo spas.“ Drugi kaže: „Ne, treba da plovimo dalje morem s nadom da ćemo naići na trgovačke puteve. To nam je najbolje.“ Pošto ne mogu da se slože, posvađaju se, potuku se, čamac se prevrne i obojica se udave.

Takva je priroda čovečanstva. Čak i kad bi u celoj vaseljeni ostala samo dva ljudska bića, pokazalo bi se da predstavljaju suprotstavljene strane.

Priručnik za benegeseritske akolitkinje

Stvarajući gole određenih osoba, mi ponovo tkamo istoriju. Pol Muad'Dib ponovo korača među nama, sa svojom voljenom Čani, svojom majkom gospom Džesikom i svojim sinom Letom II, bogocarem Dine. Prisustvo sučkog lekara Velingtona Jua, čija je izdaja bacila jednu veliku kuću na kolena, u isto vreme je i uznemirujuće i utešno. S nama su i ratnik-mentat Tufir Havat, slobodnjački naib Stilgar i veliki planetolog Lijet-Kajns. Pomislite na sve te mogućnosti!

Takvi geniji čine strahovitu vojsku. Biće nam potrebna njihova mudrost, jer suočavamo se s protivnikom strašnijim nego što smo mogli zamisliti.

Dankan Ajdaho,
sećanja iz *Više od mentata*

Čekao sam, planirao i gradio svoju snagu petnaest hiljada godina. Razvio sam se. Sada je vreme.

Omnijus

DVADESET JEDNA GODINA
OD BEKSTVA S KAPITOLA

Mnogi ljudi koje sam nekada poznavala nisu ponovo rođeni. I dalje mi nedostaju, iako ih se ne sećam. Akslotl-rezervoari će to uskoro promeniti.

Gospa Džesika,
gola

Na lutajućem ne-brodu *Itaki* Džesika je prisustvovala rođenju svoje kćeri, ali samo kao posmatrač. Imala je četrnaest godina i ugurala se u medicinski centar zajedno s mnogim drugima, dok su se dve benegeritske sučke lekarke u susjednom odeljku spremale da izvuku sićušnu devojčicu iz akslotl-rezervoara.

„Alija“, promrmljala je jedna doktorka.

To nije bila zaista Džesikina kći, već gola, uzgojena iz sačuvanih ćelija. Nijedan mladi gola na ne-brodu nije još postao „onaj stari“. Nisu povratili sećanja, nisu stekli svoju prošlost.

Nešto je pokušavalo da se probije u njen um, ali mada ga je čačkala kao rasklimani zub, Džesika nije uspevala da se seti kako je izgledalo kad se Alija prvi put rodila. U arhivama je mnogo puta čitala legendarne prikaze iz pera Muad’Dibovih biografa, ali nije mogla da se *seti*.

Imala je samo slike iz naučenog: *Suv i prašnjav sič na Arakisu okružen Slobodnjacima. Džesika i njen sin Pol bili su u bekstvu, a pustinjsko pleme ih je primilo. Vojvoda Leto je bio mrtav, ubili su ga Harkoneni. Džesika je, trudna, popila vodu života i to je zauvek promenilo fetus u njoj.* Od trenutka kad je rođena, prvobitna Alija

bila je drugačija od sve druge dece, puna drevne mudrosti i ludila, sposobna da se priključi na *druga sećanja* iako nije prošla kroz začinsku agoniju. Izrod!

To je bila drugačija Alija. Drugo vreme i drugačiji put.

Džesika je sad stajala kraj gole svog „sina“ Pola, koji je hronološki bio godinu dana stariji od nje. Pol je čekao sa svojom voljenom slobodnjačkom devojkom Čani i devetogodišnjim golom dečaka koji je nekada bio *njihov* sin Leto II. U prošloj podeli života ovo je bila Džesikina porodica.

Benegeseritkinje su vaskrsle ove ličnosti iz istorije da bi imale pomoć u borbi protiv užasnog Spoljašnjeg Neprijatelja koji ih je progonio. Imale su Tufira Havata, planetologa Lijet-Kajnsa, slobodnjačkog vođu Stilgara, pa čak i ozloglašenog doktora Jua. Sada, posle gotovo desetogodišnje pauze u programu razvoja gola, pridružila im se i Alija. Ostali će uslediti ubrzo: tri preostala akslotl-rezervoara već su nosila novu decu – Gurnija Haleka, Serenu Batler, Ksavijera Harkonena.

Dankan Ajdaho je upitno pogledao Džesiku. Većiti Dankan, sa obnovljenim svim sećanjima iz prethodnih života... Pitala se šta on misli o ovoj novoj bebi goli, o mehuru prošlosti koji se podigao do sadašnjosti. Nekada davno prvi gola Dankan bio je Alijin muž...

Dankan je dobro krio godine, sad je bio odrastao muškarac tanke oštre kose. Izgledao je potpuno isto kao junak prikazan u mnoštvu arhivskih snimaka, od vremena Muad’Diba preko tri i po hiljade godina vladavine bogocara, pa do sada, još hiljadu i po godina kasnije.

Zadihan i okasneo, stari Rabin upao je u porođajnu salu u pratnji dvanaestogodišnjeg Velingtona Jua. Mladi Ju nije imao na čelu dijamantski beleg čuvene Sučke škole. Bradati Rabin je izgleda mislio da će moći da spase mršavog momka da ne ponovi užasne zločine koje je počinio u prethodnom životu.

U ovom trenutku Rabin je delovao ljutito, kao i uvek kad bi se približio akslotl-rezervoarima. Pošto su ga benegeseritske lekarke ignorisale, okomio se na Šijanu. „Posle više godina razuma morala si ovo ponovo da uradiš! Kada ćeš naučiti da ne izazivaš više Boga?“

Posle jednog zlokoznog vidovnjačkog sna Šijana je proglasila privremeni moratorijum na projekat gola, koji je strasno podržavala od samog početka. Međutim, nedavni problem na planeti dresera, kad su ih umalo uhvatili lovci Neprijatelja, primorao ju je da promeni odluku. Bogatstvo istorijskog i taktičkog iskustva koje će gole posedovati posle buđenja možda je najbolje oružje koje ne-brod može posedovati. Šijana je rešila da rizikuje.

Možda će nas jednog dana Alija spasti, pomislila je Džesika. Ili neko od drugih gola...

Šijana je izazivala sudbinu i izvela eksperiment sa ovim nerođenim golom u želji da se rodi što sličniji onoj Aliji. Procenivši trenutak u trudnoći kad je prvobitna Džesika popila vodu života, Šijana je naložila sučkim lekarkama da uliju u akslotl-rezervoar gotovo fatalnu količinu začina. Da natope njime fetus. *Pokušala* je da ponovo stvori izroda.

Džesika se užasnula kad je to saznala – prekasno, kad već nije moglo ništa da se učini. Kako će začin delovati na nedužnu bebu? Prekomerna doza melanža je drugačija od podvrgavanja agoniji.

Jedna od sučkih lekarki rekla je Rabinu da ne ulazi u odeljak za porođaj. Starac se namrštio i podigao drhtavu ruku, kao da će blagosiljati blede meso akslotl-rezervoara. „Vi veštice mislite da ovi rezervoari više nisu žene, da nisu ljudska bića – ali ovo je i dalje Rebeka. Ona ostaje dete iz mog stada.“

„Rebeka je ispunila goruću potrebu“, rekla je na to Šijana. „Sve dobrovoljke tačno su znale šta rade. Prihvatila je odgovornost. Zašto ne možeš i ti?“

Rabin se ljutito okrenuo ka dečaku kraj sebe. „Kaži im, Ju. Možda će tebe slušati.“

Džesika je pomislila da bledunjavi mladi gola deluje više zainteresovano nego zgađeno pred rezervoarima. „Kao sučki lekar“, rekao je, „porodio sam mnogo žena. Ali nikada ovako. Barem mislim da nisam. Pošto su moja sećanja gole još uvek zaključana, ponekad se zbunim.“

„A Rebeka *jeste* ljudsko biće – nije nekakva biološka mašina koja proizvodi melanž i hrpe gola. To morate razumeti.“ Rabinov glas postao je jači.

Ju je slegnuo ramenima. „Pošto sam i ja rođen na isti način, ne mogu da budem potpuno objektivn. Ako mi se vrte sećanja, možda ću se složiti s vama.“

„Nisu ti potrebna prvobitna sećanja da bi razmišljao! Možeš da *razmišljaš*, zar ne?“

„Beba je spremna“, prekinula ga je jedna od lekarki. „Moramo sada izvršiti ekspulziju.“ Nestrpljivo je pogledala Rabina. „Pustite nas da radimo svoj posao – ili će i rezervoar biti oštećen.“

Rabin se sa izrazom gađenja progurao ka izlazu iz odeljka za porođaj. Ju je ostao i nastavio da gleda.

Jedna sučka lekarka je podvezala pupčanu vrpcu koja je vodila iz mesnatog rezervoara. Njena niža koleginica presekla je čvornovatu crveno-ljubičastu traku; potom je obrisala klizavo novorođenče i podigla malu Aliju uvis. Dete je smesta glasno zaplakalo, kao da je jedva čekalo da se rodi. Džesika je odahnula kad je čula taj zdravi glas, koji joj je rekao da devojčica ovog puta nije postala izrod. Prvobitna Alija je već na rođenju navodno gledala svet oko sebe očima inteligentnim kao u odrasle osobe. Bebin plač je zvučao normalno, ali naglo je utihnuo.

Jedna doktorka se starala o sad mlohavom akslotl-rezervoaru, a druga je osušila bebu i umotala je u ćebe. Džesika je, uprkos svemu, osetila da joj se srce širi, poželela je da pruži ruke i uzme bebu, ali oduprla se tome. Da li bi Alija odjednom počela da govori, oglašavajući se glasovima iz *drugog sećanja*? Umesto toga, beba je

gledala oko sebe po medicinskom centru i kao da nije bila u stanju da usmeri pogled.

Drugi će se starati za Aliju, isto kao što sestre benegeseritkinje uzimaju ženske bebe pod svoje okrilje. Prva Džesika, rođena pod strogim nadzorom gospodarica rasplodavanja, nikad nije imala majku u tradicionalnom smislu. Nije je imala ni ova Džesika, ni Alija, ni bilo koja od eksperimentalnih gola beba. Nova kći će biti podizana zajednički, u improvizovanoj zajednici, više kao predmet naučne radoznalosti nego ljubavi.

„Ala smo mi čudna porodica“, šapnula je Džesika.

Ljudi nikad nisu sposobni za potpunu preciznost. Uprkos svim znanjima i iskustvima koja smo preuzeli od bezbroj „ambasadora“ lice-igrača, dobili smo zbrkanu sliku. Ipak, čak i pogrešni opisi ljudske istorije pružaju neobične uvide u iluzije čovečanstva.

Erazmus,
zapisi i analize, bekap br. 242

Uprkos decenijama napora, mašine koje misle još uvek se nisu domogle ne-broda i njegovog dragocenog tereta. Međutim, to nije sprečilo kompjuterski sveum da lansira svoju ogromnu flotu za uništenje ostatka čovečanstva.

Dankan Ajdaho je nastavio da izmiče Omnijusu i Erazmusu, koji su uporno bacali svetlucavu tahionsku mrežu u ništavilo tražeći svoj plen. Ne-brod obično nije mogao biti viđen jer je imao sposobnost skrivanja, ali povremeno bi progonioci uspeali da ga naslute, kao kad se nešto krije u žbunju. U prvi mah lov je predstavljao izazov, ali sada se sveum sve više nervirao.

„Opet si izgubio brod“, zaorio se Omnijusov glas kroz zidne zvučnike u centralnoj odaji, nalik na katedralu, u tehnološkoj metropoli Sinhroniji.

„Netačno. Da bih ga izgubio, prvo bih morao da ga nađem.“ Erazmus je pokušavao da zvuči bezbrižno dok je pomerao kožu od tečnog metala, menjajući se iz lika ljubazne starice u mnogo poznatiji izgled robota platinaste površine.

Metalni tornjevi su se nadnosili nad Erazmusom poput nadvijenih krošnji drveća stvarajući zasvođenu kupolu unutar mašinske katedrale. Fotoni su svetlucali na aktiviranoj koži stubova zapljuskujući novu laboratoriju svetlošću. Čak je ugradio i svetleću fontanu u kojoj je ključala lava – beskoristan ukras, ali robot je često ugađao svojim pažljivo gajenim umetničkim sklonostima. „Ne budi nestrpljiv. Seti se matematičkih projekcija. Sve je lepo predodređeno.“

„Tvoje matematičke projekcije su možda mit, kao i svako proročanstvo. Po čemu da znam da su tačne?“

„Po tome što sam ja rekao da su tačne.“

Lansiranjem mašinske flote započeo je davno predskazan Kralizek, konačno. Kralizek... Armagedon... Bitka na kraju vasseljene... Ragnarok... Arafel... Kraj vremena... Oblak tame. To je vreme duboke promene, kad se čitava vasseljena pomera na svojoj kosmičkoj osi. Ljudske legende su predskazivale takav kataklizmični događaj još od početka civilizacije. Zapravo, već je bilo nekoliko varijanti sličnih kataklizmi: Batlerijski džihad, pa Muad'Dibov džihad, vladavina Leta II Tiranina. Manipulišući kompjuterskim projekcijama, i tako stvarajući očekivanja u Omnijusovom umu, Erazmus je uspeo da pokreće događaje koji će dovesti do nove fundamentalne promene. Proročanstvo i stvarnost – redosled stvari zapravo i nije bitan.

Svi Erazmusovi beskrajno složeni proračuni na bilionima podataka, izvršeni kroz najprefinjenije rutine, ukazivali su poput strele na isti rezultat: konačni Kvizac Haderah – ko god da je to – odrediće tok događaja na kraju Kralizeka. Projekcija je pokazivala i da se Kvizac Haderah nalazi na ne-brodu, pa je Omnijus, naravno, želeo da ga ima na svojoj strani. Prema tome, mašine koje misle moraju da uhvate taj brod. Prvi ko stekne kontrolu nad konačnim Kvizacom Haderahom odneće i pobeđu.

Erazmus nije potpuno razumeo šta će taj natčovek moći da učini kad bude lociran i uhvaćen. Robot je već dugo proučavao čovečanstvo, ali i dalje je bio mašina koja misli, a Kvizac Haderah to nije. Novi lice-igrači, koji su se odavno infiltrirali među ljude i donosili vitalne

informacije Sinhronizovanom carstvu, spadali su negde između, kao hibridne biološke mašine. On i Omnijus apsorbovali su toliko mnogo života koje su lice-igrači ukrali da su ponekad zaboravljali ko su. Prvobitni gospodari tlejaksua nisu predvideli značaj onoga što su pomogli da nastane.

Nezavisni robot je znao da i dalje mora da drži Omnijusa pod kontrolom. „Imamo vremena. Treba da osvojiš galaksiju pre nego što nam bude trebao Kvizac Haderah s tog broda.“

„Drago mi je što nisam čekao da najpre uspeš.“

Omnijus je vekovima gradio svoje nepobedive snage. Koristeći tradicionalne, ali vrhunski efikasne motore brzine svetlosti, milioni mašinskih brodova sada su se širili i napredovali, osvajajući jedan po jedan zvezdani sistem. Sveum je mogao da koristi surogatski matematički navigacioni sistem koji su lice-igrači „dali“ Svemirskom esnafu, ali jedan element Holcmanove tehnologije jednostavno je ostajao suviše nepojmljiv. Nešto neuhvatljivo ljudsko bilo je potrebno da bi se putovalo kroz nabore svemira, neka neopipljiva odvažnost, spremnost da se kroči u nepoznato. Sveum nikad neće priznati da je od te čudne tehnologije osećao... nervozu.

Posle niza probnih okršaja zid robotskih bojnih brodova nalazio je i brzo uništavao isturene ivične svetove naseljene ljudima. Dronovi u izvidnici beležili su položaje planeta koje slede i slali im smrtonosne biološke zaraze koje je razvio Erasmus; do trenutka kad bi sama mašinska flota stigla na ciljni svet, vojna akcija je često bila potpuno nepotrebna jer je stanovništvo već umiralo. Svaka bitka, čak i okršaji sa izolovanim grupacijama uvaženih matera, bila je unapred odlučena.

Da bi imao šta da radi, nezavisni robot pregledao je nizove podataka koji su mu pristizali. U tome je najviše uživao. Zujavo gledoko lebdelo je pred njim, a on ga je oterao. „Ako me pustiš da se koncentrišem, Omnijuse, možda ću naći neki način da ubrzam naš napredak protiv ljudi.“

„Kako da znam da nećeš ponovo pogrešiti?“

„Tako što imaš poverenja u moje sposobnosti.“

Gledoko je odlepršalo.

Dok je mašinska flota drobila ljudske planete jednu za drugom, Erazmus je izdavao dodatna uputstva napadačkim robotima. Zaraženi ljudi su se grčili, povraćali i krvarili iz svih pora, a mašinski izviđači su mirno pustošili baze podataka, arhive, biblioteke i druge izvore. To je bilo drugačije od informacija iscedenih iz nasumičnih života koje su asimilovali lice-igrači.

Sa svim tim novim podacima što su pristizali Erazmus je mogao da dopusti sebi da ponovo postane naučnik, kao što je bio nekada davno. Potraga za naučnim istinama uvek je bila glavni razlog njegovog postojanja. Sada je prilik bio veći nego ikad ranije. Zadovoljan što ima tako mnogo novih informacija, toliko mnogo neobrađenih podataka, gostio je svoj prostrani um sirovim činjenicama i istorijom.

Posle navodnog uništenja mašina koje misle pre više od petnaest milenijuma, ljudi su se množili i širili, gradeći civilizacije i uništavajući ih. Erazmusu je bilo zanimljivo kako je, posle Korinske bitke, porodica Batler osnovala carstvo i vladala njime pod imenom Korino tokom deset hiljada godina, s nekoliko prekida i međuvlada, sve dok je nije svrgnuo fanatični vođa po imenu Muad'Dib.

Pol Atreid. Prvi Kvizac Haderah.

Međutim, mnogo dublju promenu doneo je njegov sin Leto II Tiranin, prozvan bogocarem. Drugi Kvizac Haderah – jedinstveni hibrid čoveka i peščanog crva koji je nametnuo drakonsku vlast tokom tri i po hiljade godina. Posle njegovog ubistva ljudska civilizacija se usitnila. Bežeći u daleka prostranstva galaksije tokom Raštrkavanja, ljudi su postepeno oguglali usled oskudica i teškoća sve dok najgora vrsta ljudi – uvažene matere – nije naišla na rastuće mašinsko carstvo...

Još jedno lebdeće gledoko posmatralo je zapise koje je Erazmus čitao. Omnijus je progovorio kroz rezonantne ploče u zidovima. „Meni njihove suprotnosti – predstavljene kao činjenica – deluju uznemirujuće.“

„Možda jesu uznemirujuće, ali su fascinantne.“ Erazmus se otrgao od hrpe istorijskih dokumenata. „Njihova istorija pokazuje kako su posmatrali sebe i svemir oko sebe. Očito je da je ovim ljudima potreban neko ko će ponovo uspostaviti čvrstu kontrolu.“

Zašto je religija važna? Zato što sama logika ne navodi osobu na velike žrtve. Uz dovoljno religijskog žara, međutim, ljudi će jurišati i kad je verovatnoća protiv njih i smatraće da su blagosloveni što to čine.

Misionarija protektiva,
Prvi priručnik

Dvojica radnika pojavila su se na vratima Murbeline hladne i razmetljive sale za sastanke usred napetog skupa. Koristeći suspenzorske ručke, nosili su između sebe velikog nepokretnog robota. „Majko zapovednice, tražili ste da se ovo donese ovamo.“

Borbena mašina bila je načinjena od plavog i crnog metala, ojačanog podupiračima i preklopljenim oklopnim pločama. Konusna glava sadržala je skup senzora i nišana, a četiri ruke s motornim pogonom bile su omotane kablovima i nadgrađene oružjem. Oštećen tokom nedavnog okršaja, borbeni robot imao je tamne mrlje na kabastom trupu tamo gde su energetske mlazevi spržili njegove unutrašnje procesore. Robotski stvor bio je isključen, mrtav, pobeđen. Ali čak i ovako deaktiviran predstavljao je nešto iz noćnih mora.

Murbeline savetnice, trgnute iz rasprava i argumenata, gledale su veliku mašinu. Sve okupljene žene imale su na sebi jednostavnu jednodelnu crnu uniformu, karakterističnu za Novo sestrinstvo, u skladu s pravilom istovetnog oblačenja koje nije dozvoljavalo nagoveštavanje da li neko potiče od benegeseritkinja ili uvaženih matera.

Murbela je dala znak rukom zaplašenim radnicima. „Unesite tu stvar ovamo, da je vidimo svaki put kad govorimo o Neprijatelju. Koristiće nam da nas podseti protiv kakvog protivnika se borimo.“

Čak i sa suspenzorskim ručkama, ljudi su se preznojavali unoseći mašinu u salu. Murbela je prišla kabastom bojnom robotu i prkosno mu se zagledala u ugašeni optički senzor. Potom je ponosno pogledala kćer. „Bašarka Ajdaho donela je ovaj primerak iz bitke kod Divale.“

„Trebalo ga je odneti na otpad. Ili ispaliti u svemir“, rekla je Kirija, žestoka nekadašnja uvažena mater. „Šta ako i dalje u njemu teče pasivni špijunski program?“

„Detaljno je očišćen“, odgovorila je Džejniss Ajdaho. Kao novoimenovana zapovednica vojnih snaga sestrinstva, postala je vrlo pragmatična mlada žena.

„Trofej, majko zapovednice?“, upitala je Lira, tamnopusna časna majka koja je često podržavala Murbelu. „Ili ratni zarobljenik?“

„To je jedini kojeg su naše snage našle očuvanog. Razneli smo četiri mašinska broda pre nego što smo se povukli i pustili ih da unište planetu iza nas. Već su bili pustili zarazu na Ronto i Pital, niko nije preživeo. Ukupan broj izgubljenih života meri se milijardama.“

Divala, Ronto i Pital bili su samo poslednje žrtve dok je mašinska armija nastavljala napredovanje kroz spoljašnje sisteme. Zbog udaljenosti između njih i ogromne snage napadačkih brodova, izveštaji su bili oskudni i često zastareli. Izbeglice i glasnici hitali su iz borbenih zona, krećući se od ivica Raštrkavanja dublje ka središtu.

Murbela je okrenula leđa deaktiviranom robotu i pogledala sestrinstvo. „Znajući da se oluja približava, imamo mogućnost da se prosto evakuišemo – da napustimo sve što imamo. To je način uvaženih matera.“

Neke sestre su se na te reči trgle. Nekada davno uvažene matere odabrale su da beže od Neprijatelja, pljačkajući usput, s nadom da će ostati korak ispred oluje. Za njih je Staro carstvo bilo samo gruba barikada koja se može postaviti pred Neprijatelja; nadale su se da će potrajati dovoljno dugo da one umaknu.